

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Розглянуті питання розвитку експортного потенціалу Черкаської області та поданий аналіз зовнішньоекономічної діяльності регіону

Постановка проблеми. Створюючи механізм економічного стимулювання експорту, держава насамперед повинна враховувати регулювання пропозиції на експортну продукцію. Ключовим фактором, що визначає експортну пропозицію товарів і послуг підприємств, є витрати виробництва. Витрати виробництва, у свою чергу, мають дві головні складові. По-перше, це ціна й ефективність використання ресурсів, необхідних для експортного виробництва (зовнішні витрати). По-друге, витрати на власні ресурси (внутрішні витрати). Отже, при оцінці перспектив розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємств Черкаської області є аналіз соціально-економічного розвитку регіону. Тому основною метою статті є:

– дослідження наявних та можливих напрямів зовнішньоекономічної діяльності підприємств Черкаського регіону.

Результати. Досвід провідних світових експортерів як з промислово розвинутих країн, так і нових індустріальних країн переконує в тому, що конкурентоспроможний експорт досягається за допомогою цілеспрямованої політики держави щодо створення умов забезпечення сприятливих передумов для виходу національних підприємств та компаній на зовнішні ринки. Сукупність таких заходів утворює економічний механізм стимулювання експорту.

Враховуючи важливість зовнішньоекономічної діяльності, створення системи економічного стимулювання експорту повинне стати комплексною задачею на всіх

регіональних рівнях, що охоплює всі галузі народного господарства. Система економічного стимулювання експорту повинна виходити з цих передумов і впливати на широкий спектр факторів, що формують експортні пропозиції, а саме:

– контроль за ціноутворенням на ресурси, необхідні для експортних виробництв;

– підтримка розвитку технологій експортного виробництва;

– зниження частки податкової складової в структурі витрат;

– регулювання тарифної політики (транспортної, енергетичної і т.д.);

– політики природних монополій стосовно вітчизняних експортерів;

– попередження морального старіння потужностей через систему прискореної амортизації;

– забезпечення доступу на конкурсній основі до безоплатних бюджетних засобів;

– підтримка оптимального рівня конкуренції у відповідних галузях (через регулювання кількості експортерів на ринку “бар’єрів входження” у галузь);

– розвиток закордонної інфраструктури вітчизняних експортерів (дилерських мереж, сервісних центрів) [1, 2].

Напрямки, за якими повинна проводитися робота зі стимулювання експорту – це, по-перше, бюджетно-податкова політика; по-друге, оптимізація структури витрат експортних виробництв за допомогою регулювання цін на продукцію

та послуги природних монополій і транспортних операторів; по-третє, стимулювання грошово-кредитної політики стосовно, насамперед, експорту продукції високого ступеня обробки через бюджетні асигнування, кредитування, гарантування та страхування.

Аналізуючи стан зовнішньоекономічної діяльності Черкаського регіону, можна

виділити такі тенденції. Основу зовнішньої торгівлі Черкаської області (понад 98 %) становить торгівля товарами. Її зовнішньоторговельний оборот за 2003 рік склав 498,1 млн. дол., що на 53,2 % більше, ніж за 2002 рік. Обсяг експорту зріс на 43,7 %, імпорту – в 1,7 раза і становив 284,5 млн. дол. відповідно (табл. 1).

Таблиця 1. Обсяг експорту товарів по містах і районах області за 2003 рік

Місто, район	Обсяг виробленої продукції у діючих оптових цінах, тис. грн.	Валова продукція сільського господарства, тис. грн.	Експорт		5 до (2+3) %
			Вартість, тис. дол. США	Перерахунок в тис. грн. (5.33)	
м. Черкаси	2244718,9	13096	219358,21	1169179,3	51,8
м. Ватутіне	75094	2265	5675,46	30250,2	39,1
м. Золотоноша	148683,2	8104	13216,16	70442,1	44,9
м. Канів	125794,5	2406	3292,74	17550,3	13,7
м. Сміла	177099,2	4587	8577,52	45718,2	25,2
м. Умань	184194,7	5716	9627,19	51312,9	27,0
Городищенський	28159,9	97275	597,18	3183,0	2,5
Драбівський	1255,3	171778			0,0
Жашківський	83701,9	148456	545,64	2908,3	1,3
Звенигородський	76735,5	117766	1824,11	9722,5	5,0
Золотоніський	29373,8	218960	1830,6	9757,1	3,9
Кам'янський	34705,8	82692	2830,34	15085,7	12,9
Канівський	19392	73999			0,0
Катеринопільський	21264,9	73323	51,07	272,2	0,3
К-Шевченківський	44044,3	95667	6879,97	36670,2	26,2
Лисянський	15931,8	99409	1166,32	6216,5	5,4
Маньківський	23476,2	106837	41,32	220,2	0,2
Монастирищенський	40267,4	123738	1545,84	8239,3	5,0
Смілянський	6007,9	94795	473,38	2523,1	2,5
Тальнівський	17007,7	105797	407,41	2171,5	1,8
Уманський	9269,9	190809	235,78	1256,7	0,6
Христинівський	23389,3	93818			0,0
Черкаський	160453,2	300332	1342,64	7156,3	1,6
Чигиринський	3713,3	89199	188	1002,0	1,1
Чорнобаївський	44347,9	226525	523,78	2791,7	1,0
Шполянський	56098,6	142802	4298	22908,3	11,5
Разом по області	3694181,1	2690151	284528,66	1516537,8	23,8

Масштаби зовнішньої торгівлі Черкаської області такі, що не роблять істотного впливу на економічний розвиток України. Частка області в загальному експорті України становить 1,3 % (18 місце серед регіонів), в імпорті – 1 % (17 місце).

У 2002 році питома вага області була

дещо меншою – 1,1 % експорту України та 0,8 % імпорту.

За 1996-2003 роки найбільший обсяг експорту товарів був зафіксований у 1997 році, потім відбулося значне падіння показників, і в 1999 році обсяг експорту становив лише 63 % обсягу 1999 року

(див. рис. 1). Протягом 1999-2002 років чітко вираженої тенденції у розвитку експорту не спостерігалось (його обсяги коливалися незначною мірою), а за 2003 рік обсяги експорту різко зросли і майже досягнули рівня 1997 року (обсяг експорту за 2003 рік проти 1997 року менший всього на 2,4 %). Найбільший обсяг імпорту товарів припав на 1996 рік. Протягом 1997-2001 років спостерігалася тенденція до значного скорочення закупівлі товарів за кордоном підприємствами області, кожного року обсяг імпорту зменшувався, і у 2001

році було імпортовано товарів в 2,6 раза менше, ніж у 1996 році. У 2002 році почалося зростання – проти 2001 року імпортні надходження збільшились на 23,5 %. У 2003 році темпи зростання імпорту перевищили темпи зростання експорту по відношенню до 2002 року. Це призвело до того, що обсяг імпорту за 2003 рік перевищив обсяги імпорту за попередні п'ять років. Обсяг імпорту за 2003 рік менший від обсягів 1996 року лише на 20,7 %.

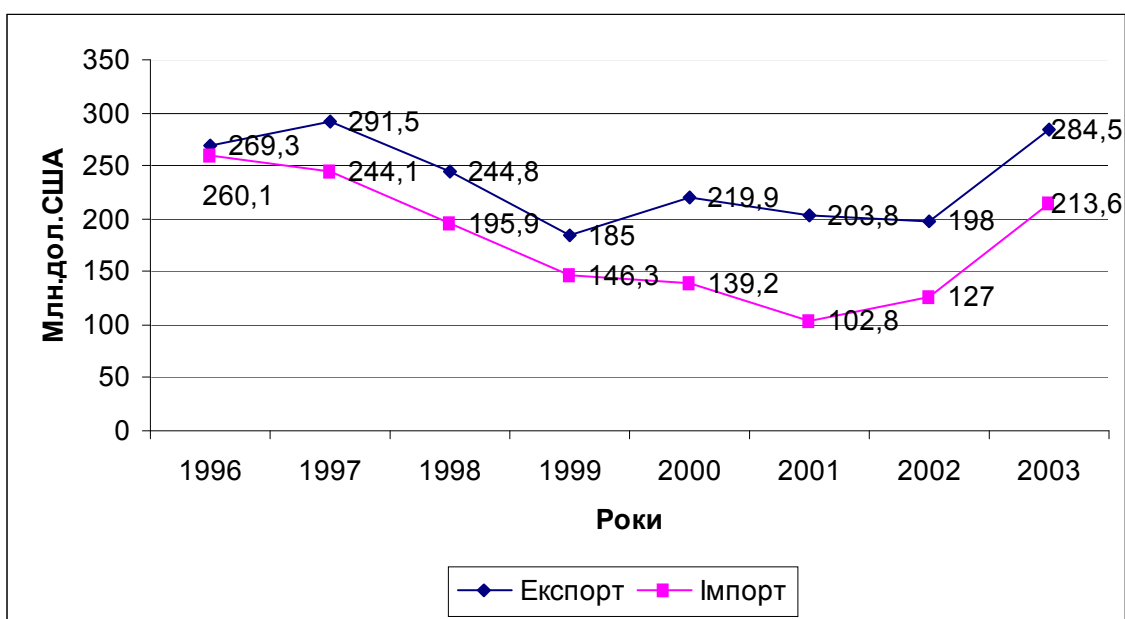

Рис. 1. Динаміка експорту та імпорту товарів Черкаської області за 1996-2003 роки [5, 6]

З таблиць 2 і 3 видно, що протягом 1996-2003 років Російська Федерація та Туреччина були основними країнами, в які найбільше експортувалася продукція підприємств Черкаської області.

Баланс зовнішньої торгівлі області був традиційно позитивним протягом 1997-2003 років (у 1996 році імпорт дещо перевищив експорт) (табл. 4). У 2003 році, як і в 2002, сальдо було позитивним по більшості регіонів світу – по країнах СНД, Азії, Африки, Америки. Від’ємним цей

показник був лише по країнах ЄС, а по інших країнах Європи сальдо було позитивним. Загалом з 95 країн-партнерів від’ємне сальдо склалося лише з 28 країнами, причому 11 з них – це країни ЄС. Слід зауважити, що позитивне сальдо було найбільшим по Туреччині (30,1 млн. дол.) та Китаю (28,8 млн. дол.), а від’ємне – по Швейцарії (-13,7 млн. дол.), які є одними з основних країн-партнерів області відповідно в експорті та імпорті товарів.

Таблиця 2. Країни, в які найбільше експортувалася продукція підприємств Черкаської області, за 1996-1999 роки

Країни	1996 рік		1997 рік		1998 рік		1999 рік	
	Обсяг експортної продукції, тис. дол. США	% від загально-обласного обсягу експорту	Обсяг експортної продукції, тис. дол. США	% від загально-обласного обсягу експорту	Обсяг експортної продукції, тис. дол. США	% від загально-обласного обсягу експорту	Обсяг експортної продукції, тис. дол. США	% від загально-обласного обсягу експорту
Російська Федерація	82188,2	29,97	65338,70	22,42	40796,86	16,67	55629,5	30,07
Італія	608,6	0,22	8163,45	2,80	12947,06	5,29	8195,5	4,43
Німеччина	13440,1	4,90	8259,17	2,83	15853,47	6,48	13209,0	7,14
Франція	1017,2	0,37	2341,11	0,80	4675,28	1,91	3829,5	2,07
Угорщина	2616,5	0,95	4064,98	1,40	3742,85	1,53	2886,0	1,56
Польща	3475,8	1,27	2649,63	0,91	2789,01	1,14	2146,0	1,16
Туреччина	–	–	27300,30	9,37	21016,85	8,59	27972,0	15,12
Корейська республіка	–	–	–	–	6141,46	2,51	5864,5	3,17
Марокко	–	–	–	–	–	–	518,0	0,28
США	4342,0	1,58	9534,40	3,27	50698,88	20,71	6197,5	3,35
Австралія	–	–	–	–	73,24	0,03	1165,5	0,63
Фінляндія	–	–	132,38	0,05	26,49	0,01	1147,0	0,62
Бразилія	–	–	131,02	0,05	2237,30	0,91	2053,5	1,11
Китай	300,0	0,11	13065,02	4,48	23,02	0,009	55,5	0,03
Болгарія	2877,5	1,05	779,25	0,27	1334,72	0,55	7622,0	4,12
Ліхтенштейн	52607,1	19,19	1057,25	0,36	–	–	–	–
Ірландія	36836,0	13,43	231,81	0,08	608,62	0,25	1017,5	0,55

Таблиця 3. Країни, в які найбільше експортувалася продукція підприємств Черкаської області, за 2000-2003 роки

Країни	2000 рік		2001 рік		2002 рік		2003 рік	
	Обсяг експортної продукції, тис. дол. США	% від загально-обласного обсягу експорту	Обсяг експортної продукції, тис. дол. США	% від загально-обласного обсягу експорту	Обсяг експортної продукції, тис. дол. США	% від загально-обласного обсягу експорту	Обсяг експортної продукції, тис. дол. США	% від загально-обласного обсягу експорту
Російська Федерація	55004,6	25,01	44989,2	22,07	32949,9	16,64	49662,3	17,45
Італія	9882,8	4,49	8768,2	4,30	8256,5	4,17	7129,1	2,51
Німеччина	13926,9	6,33	13260,3	6,51	14768,2	7,46	34263,6	12,04
Франція	7752,8	3,52	5108,2	2,51	2186,7	1,10	3112,8	1,09
Угорщина	6329,3	2,88	1702,3	0,84	3823,8	1,93	6819,7	2,40
Польща	4897,5	2,23	5200,9	2,55	4092,2	2,07	8149,7	2,86
Туреччина	24490,6	11,13	32717,3	16,05	26960,9	13,61	30666,4	10,78
Корейська республіка	12639,8	5,75	7458,5	3,66	2582,0	1,30	555,5	0,20
Марокко	4494,8	2,04	3954,7	1,94	1311,1	0,66	759,0	0,27
США	17157,9	7,80	15837,1	7,77	12041,5	6,08	15987,3	5,62
Австралія	2975,8	1,35	256,1	0,13	44,1	0,02	928,1	0,33
Фінляндія	47,1	0,02	14188,2	6,96	10031,4	5,07	27,3	0,01
Бразилія	5977,3	2,73	2046,8	1,00	805,2	0,41	14225,4	5,00
Китай	280,5	0,79	-	-	15276,2	7,71	32266,1	11,34
Болгарія	1986,4	0,90	1904,8	0,93	1571,7	0,79	16094,7	5,66

Таблиця складена за даними Облдержкомстату Черкаської області [6].

Таблиця 4. Зовнішня торгівля товарами Черкаської області за 1996 - 2003 роки
(млн. дол. США)

	1996 р.	1997 р.	1998 р.	1999 р.	2000 р.	2001 р.	2002 р.	2003 р.
Зовнішньоторговельний оборот – всього	529,4	535,6	440,7	331,3	359,1	306,6	325,0	498,1
Експорт – всього	269,3	291,5	244,8	185,0	219,9	203,8	198,0	284,5
Імпорт – всього	260,1	244,1	195,9	146,3	139,2	102,8	127,0	213,6
Сальдо	+9,2	+47,4	+48,9	+38,7	+80,7	+101,0	+71,0	+70,9

Таблиця складена за даними Облдержкомстату Черкаської області [6].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, підсумовуючи результати проведеного аналізу, можна сказати, що стан зовнішньоекономічної діяльності Черкаської області характеризується такими тенденціями:

– основу зовнішньої торгівлі Черкаської області (понад 98 %) становить торгівля товарами;

– зовнішньоторговельний оборот області щорічно збільшується майже на половину;

– обсяг експорту перевищує обсяг імпорту, що свідчить про позитивне зовнішньоекономічне сальдо області;

– обсяги зовнішньої торгівлі Черкаської області не мають істотного впливу на економічний розвиток держави;

– основними споживачами продукції, що експортувалася з області, були і залишаються Російська Федерація та Туреччина.

ЛІТЕРАТУРА:

1. *Дмитриев С.* Опыт стран – членов ВТО по защите национальных интересов на внутреннем и внешнем рынках (США) // *Мировая экономика и международные отношения.* – 2002 – № 8 – С. 22-43.

2. *Блауберг И.В.* Проблема целостности и системный подход. – М.: “Эдимориал УРСС”, 1997. – 476 с.

3. *Гуревич Ф.Г.* Экспертные оценки. – М.: Наука, 1973. – 314 с.

4. *Айке Б., Ритерман Р.* От предприятия к фирме: заметки по теории предприятия переходного периода. // *Вопросы экономики* – 1994. – № 8. – С. 31-39.

5. Статистичний щорічник України за 2002 рік. – К.: “Консультант”, 2003. – 662 с.

6. Черкаська область в 2002 році: Статистичний щорічник. – Черкаси: Черкаське обласне управління статистики, 2002. – 513 с.

КОЛОМІСЦЬ В.В. – здобувач Черкаського державного технологічного університету.

Наукові інтереси:

- зовнішньоекономічна діяльність;
- регіональна економіка.